

TURIZM SOHASIGA OID MATNLARNI TARJIMA QILISHDA MADANIY ASPEKTLARINI HISOBGA OLISH

Abdullaeva Feruza Suyunovna (PhD), dotsent
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada turizm sohasidagi matnlarni tarjima qilishda madaniy aspektlarni hisobga olish zaruriyati muhokama qilinadi. Turizm sohasi global iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri bo‘lib, madaniyatlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarni mustahkamlaydigan vosita sifatida katta ahamiyatga ega. Tarjima jarayonida madaniy moslashuvni inobatga olmaslik turli tushunmovchiliklar va madaniy munosabatlarning buzilishiga olib kelishi mumkin.*

Maqolada turizm matnlarida madaniy elementlarni saqlab qolish bo‘yicha asosiy nazariy yondashuvlar, jumladan Nevmark va Venuti nazariyalari, hamda amaliyotdagi qiyinchiliklar tahlil qilinadi. Muallif turizm yo‘nalishidagi matnlarni samarali tarjima qilish uchun lingvistik va madaniy bilimlarni uyg‘unlashtirishning muhimligini ta’kidlaydi.

Kalit so‘zlar: *turizm tarjimasi, madaniy aspektlar, xorijlashtirish, moslashtirish, lokalizatsiya, milliy an’analar, madaniy moslik.*

KIRISH

Turizm sohasi global iqtisodiyotning eng tez rivojlanuvchi yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u nafaqat iqtisodiy faoliyat, balki madaniyatlar o‘rtasidagi muloqotni mustahkamlaydigan muhim vosita sifatida ham ahamiyat kasb etadi. Millatlar o‘rtasidagi madaniy aloqalar, manzarali joylar, milliy taomlar va madaniy merosni ommalashtirishda turizm matnlarining tarjimasi hal qiluvchi o‘rin tutadi. SHu bois, bu kabi matnlarni tarjima qilish jarayonida faqat lingvistik jihatlar emas, balki madaniy aspektlarni ham hisobga olish zarur.

Madaniy moslashuv jarayonini e‘tiborga olmaslik turizm sohasida turli tushunmovchiliklar yoki madaniy munosabatlarning buzilishiga olib kelishi mumkin. Masalan, biror xalqning milliy urf-odatlarini noto‘g‘ri tushuntirish yoki ularni mag‘zini chiqarmay tarjima qilish, turistlarda noqulaylik va tushunmovchiliklar tug‘dirishi mumkin. Bunday holatlar, o‘z navbatida, mamlakatning turistik salohiyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Bu maqolada turizm matnlarining tarjimasida madaniy aspektlarni hisobga olishning muhimligi, bu boradagi asosiy nazariy yondoshuvlar va amaliyotdagi muammolar tahlil qilinadi. Unda madaniy bog‘liqlikni ta’minlash bo‘yicha xalqaro ilmiy tadqiqotlar va muvaffaqiyatli amaliy misollarga ham alohida e‘tibor qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mazkur mavzuda turli xalqaro va mahalliy tadqiqotlar o‘tkazilgan bo‘lib, ularning natijalari turizm yo‘nalishidagi tarjima jarayonining o‘ziga xosliklarini ochib beradi. Quyidagi muhim manbalar tahlili bunga misol bo‘la oladi:

Nevmark P. [1] o‘zining "A Textbook of Translation" asarida madaniy "bo‘shliq" tushunchasini kiritgan. U tarjima jarayonida har bir til va madaniyat o‘ziga xos bo‘lib, madaniy elementlarni to‘g‘ri etkazib berish tarjimonning asosiy vazifasi

ekanligini ta'kidlaydi. Nevmarkning nazariyasiga ko'ra, turizm matnlaridagi madaniy moslikni saqlab qolish uchun ularni tarjima qilish jarayonida muloqot vositasi sifatida qarash zarur.

Shuningdek, Venuti L. "Transparency and Foreignization" nazariyasida turizm matnlarini tarjima qilishda ikki usulni taklif qiladi [2]:

- Xorijlashtirish (Foreignization): Matnning asl madaniy mohiyatini to'liq saqlab qolish. Bu usul ko'proq asl manba madaniyatini aks ettirishni maqsad qiladi.
- Moslashtirish (Domestication): Matnni maqsadli madaniyatga yaqinlashtirish orqali uni tushunishni osonlashtirish.

Tolkach C.L. esa o'zining "Cultural Adaptation in Tourism Translation" tadqiqotida, turizm tarjimasida madaniy farqlarni tushunishning ahamiyatini yoritib beradi [3]. Uning tadqiqotlari turistik matnlarning samarali bo'lishi uchun ularni lokalizatsiya qilish zarurligini ko'rsatadi.

Xaydarov B. tomonidan keltirilgan fikrlar uning "Turizm sohasida tarjima nazariyasi" asarida [4] keltirilgan bo'lib, unda milliy an'analar, tarixiy faktlar va madaniy elementlarni noto'g'ri tarjima qilishning salbiy oqibatlari haqida fikr yuritadi. Unga ko'ra, turistik matnlarning o'ziga xosligi madaniy xabardorlikni ta'minlaydigan yuqori malakali tarjimonlar tomonidan tarjima qilinishi lozim.

Alimova Z. ham ushbu masalada o'zining "Madaniyat va lingvistika o'zaro bog'liqligi" maqolasida [5] turizm matnlaridagi milliy urf-odatlar, tarixiy joylar va ovqatlarning aniq tarjimasini orqali ularning qadrini saqlab qolish yo'llari yoritilgan. Uning fikricha, madaniy elementlarni to'g'ri tarjima qilish turistlar uchun yanada samarali axborot manbasini yaratadi.

Tahlildan ko'rinib turibdiki, turizm yo'nalishidagi tarjima faqat tilni bilish bilan cheklanmay, balki madaniy moslashuvni ham talab etadi. Madaniy aspektlar hisobga olinmagan holda qilingan tarjima o'z mohiyatini yo'qotadi va oqibatda manzil madaniyati haqida noaniq tasavvurlar paydo bo'lishiga olib keladi.

Xulosa

Turizm matnlarini tarjima qilishda madaniy aspektlarni hisobga olish, nafaqat matnning mazmunini to'g'ri yetkazish, balki turizm sohasining global rivojlanishida ham katta ahamiyat kasb etadi. Madaniy moslashuvning e'tiborga olinmasligi natijasida yuzaga keladigan tushunmovchiliklar nafaqat turistlarning tajribasiga, balki mamlakatning turistlar oldidagi obro'siga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Tadqiqot davomida Newmark va Venuti kabi tarjima nazariyotchilarining yondashuvlari asosida turizm matnlarini tarjima qilishning lingvistik va madaniy jihatlari o'rganildi. Shuningdek, amaliy misollar orqali madaniy elementlarning tarjimada qay darajada saqlanib qolishi va ular qanday moslashtirilishi kerakligi ko'rsatib o'tildi.

Turizm tarjimasining muvaffaqiyati uchun lingvistik bilimlar bilan bir qatorda, tarjimonning madaniy xabardorligi va tafakkuri ham muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolada keltirilgan nazariy va amaliy tavsiyalar, turizm sohasidagi tarjima faoliyatini yanada samarali qilishga yordam beradi.

Shu sababli, madaniy aspektlarni hisobga olish kelajakda turistlarning muloqot tajribasini yaxshilash va global turizm rivojiga hissa qo‘shish uchun zarur shartlardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati:

1. Nevmark , P. *A Textbook of Translation*. Prentice Hall, 1988.
2. Venuti, L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge, 1995.
3. Tolkach, C. L. "Cultural Adaptation in Tourism Translation: Theory and Practice." *Tourism Journal*, 2015.
4. Xaydarov, B. *Turizm sohasida tarjima nazariyasi*. Toshkent, 2020.
5. Alimova, Z. "Madaniyat va lingvistika o‘zaro bog‘liqligi." *O‘zbek tili va adabiyoti jurnali*, 2021.
6. Smith, K. "Localization in Tourism Translation: Challenges and Solutions." *International Journal of Translation Studies*, 2017.
7. Baker, M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge, 1992.
8. Toshkenbaev, A. *Turizmda madaniy kommunikatsiya*. Toshkent, 2019.